

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 332

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol, Andrzej Sztando,
Andrzej Raszkowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Anna Grzybowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-488-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Zbigniew Grzymala: Możliwości wykorzystywania środków pomocowych z UE przez gminy polskie w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 .	11
Marcin Broł: Problem efektywności partnerstwa publiczno-prywatnego w świetle teorii agencji	21
Andrzej Raszkowski: Tożsamość terytorialna w odniesieniu do rozwoju lokalnego.....	34
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Fragmentacja polityczna w organach uchwałodawczych polskich gmin – dynamika i zróżnicowanie przestrzenne	44
Anna Jasińska-Biliczak: Instrumenty wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw na poziomie lokalnym – przykład powiatu nyskiego.....	54
Marian Maciejuk: Ewolucja form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej przez samorząd terytorialny.....	64
Joanna Kosmaczewska: Zakorzenie terytorialne jako czynnik rozwoju lokalnego.....	72
Alina Kulczyk-Dynowska: Turystyka w gminach tatrzańskich ze szczególnym uwzględnieniem roli Tatrzańskiego Parku Narodowego	81
Eliza Farelnek, Wioletta Wierzbicka: Miejska gospodarka lokalna w ujęciu holistycznym.....	91
Marcin Feltynowski: Wykorzystanie systemów informacji przestrzennej w procesach decyzyjnych – analiza decyzji o warunkach zabudowy w gminie Zawidz.....	100
Stefan Zawierucha: O gospodarowaniu odpadami na poziomie lokalnym	112
Cezary Brzeziński: Ekonomiczne konsekwencje polityki przestrzennej na przykładzie gminy wiejskiej Brzeziny	121
Piotr Zawadzki: <i>City placement</i> – nowy trend w działaniach promocyjnych polskich miast	131
Grzegorz Maśloch: Społeczno-gospodarcze uwarunkowania konsolidacji i dekonsolidacji jednostek samorządu terytorialnego w Polsce	140
Sławomira Hajduk: Innowacje w zarządzaniu rozwojem przestrzennym na poziomie lokalnym	149
Ewa M. Boryczka: Koncepcja <i>Town Centre Management</i> w procesie rewitalizacji obszarów śródmiejskich polskich miast	157
Bożena Kuchmacz: Aktywność społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego.	168
Janusz Jędraszko: Diagnoza bezrobocia osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	179

Justyna Adamczuk: Media społecznościowe jako narzędzie kreowania wizerunku jednostek samorządowych na przykładzie samorządów lokalnych powiatu jeleniogórskiego	189
Jarosław Klosowski, Sergiusz Najar: Pozycja transgraniczna Jeleniej Góry: korzyści i bariery dla rozwoju	200
Agnieszka Krześ: Rozwój Wrocławskiego Obszaru Metropolitarnego oparty na zasobach endogenicznych – wybrane aspekty	211

Summaries

Zbigniew Grzymała: The possibility of using aid funds from the EU by Polish municipalities in the new financial perspective 2014-2020.....	20
Marcin Broł: Efficiency problem of the public-private partnerships from the perspective of agency theory	33
Andrzej Raszkowski: Territorial identity in terms of local development	43
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Political fragmentation in communal councils in Poland – dynamics and spatial differentiation.....	53
Anna Jasińska-Biliczak: Instruments supporting SMEs sector at the local level – example of the nyski powiat.....	63
Marian Maciejuk: The evolution of organizational and legal forms related to running business activities by local government	71
Joanna Kosmaczewska: Territorial embeddedness as a local development factor	80
Alina Kulczyk-Dynowska: Tourism in Tatra municipalities with particular focus on the role of the Tatra National Park	90
Eliza Farelnik, Wioletta Wierzbicka: Local economy of the city in the holistic perspective	99
Marcin Feltynowski: Use of GIS in decision-making process – analysis of planning permissions in Zawidz commune.....	111
Stefan Zawierucha: About waste management at the local level	120
Cezary Brzeziński: The economic impact of spatial policy on the example of Brzeziny rural community	129
Piotr Zawadzki: City placement – a new trend in promotional activities of Polish towns.....	139
Grzegorz Maśloch: Socio-economic conditions of consolidation and deconsolidation of local government entities in Poland.....	148
Sławomira Hajduk: Innovations in spatial management at the local level.....	156
Ewa M. Boryczka: The concept of <i>Town Centre Management</i> in the urban regeneration process of Polish cities centres	167
Bożena Kuchmacz: Social activity as a factor of local development.....	178
Janusz Jędraszko: Diagnosis of unemployment of people with disabilities in the Jelenia Góra powiat	188

Justyna Adamczuk: Social media as an instrument for the creation of local government image. An example of local government of the jeleniogórski powiat	199
Jarosław Kłosowski, Sergiusz Najar: Transborder positions of Jelenia Góra: benefits and barriers to the development.....	210
Agnieszka Krześ: Development of Wrocław Metropolitan Area based on the endogenous resources – chosen aspects	220

Agnieszka Krześ

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROZWÓJ WROCLAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO OPARTY NA ZASOBACH ENDOGENICZNYCH – WYBRANE ASPEKTY

Streszczenie: W czasach intensywnych powiązań i współpracy międzynarodowej coraz większą wagę przykłada się do rozwoju metropolii jako „biegunów wzrostu” i siły napędowej gospodarki regionalnej i krajowej. Wrocławski Obszar Metropolitalny to jeden z głównych ośrodków wzrostu w Polsce. Identyfikacja jego zasobów endogenicznych, rozumianych jako posiadane, a także potencjalnie dostępne, lokalne zasoby demograficzne, ekonomiczne, środowiskowe i infrastrukturalne, ma istotne znaczenie w procesie rozwoju lokalnego. Celem opracowania jest analiza wybranych zasobów endogenicznych Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w kontekście przyszłych kierunków rozwoju metropolii.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, zasoby endogeniczne, metropolia, Wrocławski Obszar Metropolitalny.

DOI: 10.15611/pn.2014.332.21

1. Wstęp

W dobie postępującej globalizacji i usieciowienia obszary metropolitalne odgrywają coraz większą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym nie tylko poszczególnych regionów, lecz także całego kraju. W związku z silnym umiędzynarodowieniem poszczególnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego znaczenia nabiera poziom rozwoju poszczególnych jednostek przestrzennych. Poziom rozwoju lokalnego warunkuje bowiem ich pozycję na arenie europejskiej i światowej. Wrocławski Obszar Metropolitalny jest jednym z głównych ośrodków wzrostu w Polsce. Jego rozwój nie przebiega jednak równomiernie, co owocuje powstawaniem i pogłębianiem się dysproporcji wewnątrz obszaru metropolitalnego. Poszczególne gminy wykształciły różnorodne profile społeczno-gospodarcze, co ma istotny wpływ na proces trwałego i spójnego rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. Szukając przyczyn takiego stanu rzeczy, obok zjawisk zachodzących w makrootoczeniu jednostki, takich jak struktura handlu zagranicznego, polityka państwa, integracja międzynarodowa czy członkostwo w organizacjach międzynarodowych, należy zwrócić szcze-

gólną uwagę na zasoby endogeniczne, a więc te, które władza lokalna lub społeczność mogą kształtować. Czynniki te należy jednak rozpatrywać nie tylko w kontekście posiadanych zasobów, ale też w kategoriach potencjału i możliwości ich pełnego wykorzystania. Identyfikacja tych czynników i ich aktywizacja mogą przyczynić się do wzrostu poziomu rozwoju jednostki terytorialnej. Niewątpliwą zaletą zasobów endogenicznych są ich względnie trwałe przywiązanie do regionu i ograniczona możliwość „ucieczki” z jednostki terytorialnej, co jest szczególnie istotne w czasach kryzysu. Exodus kapitału zagranicznego oraz zmiany lokalizacji zakładów międzynarodowych firm podążających za niskimi kosztami działalności i tanią siłą roboczą powodują, że zasoby endogeniczne, np. w postaci mikroprzedsiębiorstw czy wykwalifikowanej kadry, zyskują na znaczeniu. W dalszej perspektywie mogą one stanowić podstawę gospodarki lokalnej i „strefę buforową” zapewniającą względną stabilizację w czasach kryzysu. Celem artykułu jest analiza wybranych zasobów endogenicznych Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego ze szczególnym uwzględnieniem kierunków rozwoju obszaru metropolitalnego.

2. Rozwój lokalny i jego czynniki

W literaturze występuje wiele definicji rozwoju lokalnego. Według R. Broła jest to proces przemian, jakie zachodzą w mieście, gminie wiejskiej, miejsko-wiejskiej lub inaczej delimitowanym subregionie, rozumianym jako lokalny układ społeczno-terytorialny wyróżniający się specjalnymi cechami przestrzeni, gospodarki i kultury, jak też preferencją potrzeb i hierarchią wartości [Broł 1998, s. 9]. Jest on wynikiem zharmonizowanych i systematycznych działań społeczności lokalnej, władzy lokalnej lub innych podmiotów działających w gminie i ma na celu kreowanie nowych oraz poprawę już istniejących walorów gminy, jak również zapewnienie ładu przestrzennego oraz ekologicznego [Broł 1998, s. 9-10]. Z kolei J.J. Parysek charakteryzuje to pojęcie z jednej strony jako tworzenie nowych miejsc pracy dla danego, lokalnego systemu terytorialnego, natomiast z drugiej strony jako kompleksowe kształtowanie możliwie najlepszych warunków życia w lokalnym środowisku [Parysek 1997, s. 46]. W kontekście poruszanego zagadnienia zasobów endogenicznych kluczowe wydaje się rozumienie rozwoju lokalnego I. Pietrzyk, która określiła rozwój lokalny jako bazujący na zasobach endogenicznych „oddolny” sposób generowania dynamiki rozwoju, w różnej skali przestrzennej, obejmującej zbiorowość terytorialne charakteryzujące się pewną spójnością [Pietrzyk 2000, s. 32-33]. W przywołanych definicjach występują dwa elementy charakterystyczne dla rozwoju lokalnego: przede wszystkim jest on wynikiem działań podmiotów sceny lokalnej (jest to proces, w którym kluczową rolę odgrywają: mieszkańcy, władze samorządowe i przedsiębiorcy szczebla lokalnego), a efekty rozwoju lokalnego powinny przynieść wartości dodane w skali lokalnej (w postaci np. poprawy jakości życia mieszkańców, lepszego zagospodarowania infrastrukturalnego czy zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska), natomiast ich szerszy aspekt jest rozważany dopiero

w następnej kolejności. Jak wskazuje G. Canzanelli, rozwój gospodarczy nie jest celem samym w sobie, ma on służyć osiągnięciu szeroko rozumianego dobrobytu, uwzględniając przy tym lokalną kulturę oraz inne uwarunkowania danej społeczności [Canzanelli 2001, s. 24]. Za R. Brolem można wyróżnić dwie podstawowe kategorie rozwoju lokalnego [Brol 2006, s. 14-15]: czynniki egzogeniczne oraz endogeniczne.

Czynniki egzogeniczne rozumiane są jako zmiany zachodzące w makrootoczeniu badanej jednostki przestrzennej. Zaliczyć do nich można np. proces globalizacji, integrację gospodarczą, internacjonalizację handlu czy zmiany polityczne [Wisła, Sierotowicz 2011, s. 63]. Czynniki te mają istotny wpływ na funkcjonowanie jednostki lokalnej, jednak społeczność lokalna, lokalni przedsiębiorcy czy władze samorządowe nie mogą ich kształtować ani na nie wpływać. Mogą mieć charakter pozytywny i przyczyniać się do rozwoju lokalnego, np. poprzez wprowadzanie innowacji, nowych technologii czy ułatwienia gospodarcze, np. w przepływie dóbr i usług, lub negatywny – i hamować rozwój lokalny.

Czynniki endogeniczne to czynniki wewnętrzne decydujące o poziomie rozwoju i będące jego siłą sprawczą. Wynikają one z potencjału społecznego i gospodarczego, stanu posiadania i dostępności zasobów oraz działalności władz samorządowych (umiejętności zarządzania zasobami, tworzenia klimatu dla przedsiębiorczości, innowacyjnych działań). Są zależne albo od polityki prowadzonej przez władze samorządowe, albo od postaw społeczności lokalnej [Kogut-Jaworska 2008, s. 26-29]. Determinują one możliwości rozwojowe jednostek przestrzennych, które swój rozwój powinny opierać na całości zwaloryzowanego potencjału ludzkiego, innowacyjnego, ekologicznego, infrastrukturalnego, finansowego i instytucjonalnego [Kogut-Jaworska, Szewczuk, Ziolo 2011, s. 27]. Do zasobów endogenicznych zaliczyć można [Brol 2006, s. 16-17]: zasoby demograficzne (m.in. strukturę ludności wg wieku i płci, poziom życia czy infrastrukturę intelektualną), regionalny ekosystem (m.in. posiadane zasoby środowiska, stan zanieczyszczenia czy świadomość ekologiczną), infrastrukturę (m.in. poziom zagospodarowania w infrastrukturę techniczną o zasięgu lokalnym i regionalnym czy inwestycje infrastrukturalne), gospodarkę regionalną (m.in. strukturę rynków lokalnych, przedsiębiorczość i innowacyjność) oraz przestrzeń regionu (m.in. ład przestrzenny, dostępność przestrzenna czy warunki fizjograficzne). Podobnie jak zasoby egzogeniczne, również czynniki wewnętrzne mogą mieć charakter pozytywny lub też stanowić barierę skutecznego rozwoju lokalnego, np. w postaci braku skutecznego przywództwa lub aktywności społeczności lokalnej, braku przedsiębiorczości, innowacyjności, wysokiego poziomu bezrobocia, braku rozwiniętej infrastruktury technicznej czy zakłóceń w równowadze ekologicznej [Chądzyński 2007, s. 76].

3. Wrocławski Obszar Metropolitalny

Wrocławski Obszar Metropolitalny, podobnie jak pozostałe polskie metropolie, nie został wyodrębniony jako oficjalnie funkcjonująca jednostka przestrzenna. Dotychczasowe próby wprowadzenia tzw. *ustaw metropolitalnych* zakończyły się fiaskiem, czego skutkiem jest brak jednorodnej delimitacji polskich obszarów metropolitalnych, powodujący znaczne utrudnienia w ich spójnym funkcjonowaniu. W związku z powyższym Wrocławski Obszar Metropolitalny jest różnorodnie delimitowany, w zależności od ujętych w badaniach czynników i powiązań funkcjonalnych. W niniejszym opracowaniu Wrocławski Obszar Metropolitalny, za *Planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, rozumiany jest jako jednostka o cechach rozwijającej się metropolii, na terenie której występują intensywne procesy społeczno-gospodarcze, które dają jej przewagę nad pozostałą częścią regionu. W jej skład wchodzi miasto Wrocław oraz otaczające go koncentrycznie powiaty: wrocławski, średzki, wołowski, trzebnicki, milicki, oleśnicki oraz oławski [*Plan zagospodarowania przestrzennego ... 2002*].

Liczba ludności tak wyodrębnionego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego wynosi ponad 1,1 mln, co stanowi prawie 40% ludności województwa dolnośląskiego (2,8 mln). Największym powiatem obszaru metropolitalnego jest powiat wrocławski o powierzchni 1118 km², natomiast najmniejszym – powiat wołowski, który zajmuje prawie dwukrotnie mniejszą powierzchnię 675 km². Najgęściej zaludnione jest miasto Wrocław (2154 os./km²), natomiast najsłabiej powiat milicki, w którym zamieszkują jedynie 52 os./km². Dominującym ośrodkiem obszaru metropolitalnego jest Wrocław, który na niewielkiej powierzchni 293 km², stanowiącej ok. 5% powierzchni Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, skupia ponad 50% mieszkańców metropolii [*Bank Danych Lokalnych ... 2013*].

Wrocław wraz z otaczającymi go powiatami wykształcił szereg zależności i powiązań. Jest to jeden z najprężniej rozwijających się ośrodków w Polsce, co wynika z wielu czynników, takich jak duży potencjał demograficzny, ekonomiczny czy infrastrukturalny. Ponadto dużą zaletą jest dogodne położenie obszaru, a także walory turystyczne. Ważny czynnik rozwojowy stanowi również sąsiedztwo specjalnych stref ekonomicznych: wałbrzyskiej oraz legnickiej [*Lackowska 2009, s. 191*].

Kumulacja procesów intensywnego rozwoju powoduje występowanie również negatywnych zjawisk, charakterystycznych dla metropolii i innych wysoko rozwiniętych obszarów. Główne problemy Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego to [*Plan zagospodarowania przestrzennego ... 2002*]:

1. Ograniczona dostępność transportowa Wrocławia jako centrum obszaru metropolitalnego. Jest ona wynikiem wysokiego wskaźnika urbanizacji (powierzchnia Wrocławia wynosi 293 km², co stanowi niecały 1% powierzchni województwa, natomiast liczba mieszkańców przekracza 20% ogólnej liczby mieszkańców Dolnego Śląska) [*Bank Danych Lokalnych... 2013*].

2. Rozprzestrzenianie się rozproszonej zabudowy połączone ze wzrostem liczby pojazdów osobowych oraz znaczącym udziałem transportu indywidualnego jako środka codziennego dojazdu do pracy. Owocuje to zmniejszeniem przepustowości dróg dojazdowych oraz wzmoczoną degradacją środowiska. Jest to głównie wynik występującej intensywnej i niekontrolowanej suburbanizacji, która często towarzyszy procesowi rozwoju metropolii [Lackowska 2009, s. 191]. Coraz większa liczba ludności przeprowadza się na spokojne obrzeża lub do małych miejscowości pod Wrocławiem, zachowując jednocześnie swoje dotychczasowe stanowiska pracy. Charakterystycznym zjawiskiem jest także silne poczucie przynależności do Wrocławia: aż 32% mieszkańców gmin okalających Wrocław przyznaje się do silniejszej więzi z całą aglomeracją niż z własną gminą [Lackowska 2009, s. 192].

3. Wskazane wyżej zjawiska wywołują wzmoczoną presję inwestycyjną oraz powstawanie zabudowań w dolinach rzecznych, co powoduje wzrost zagrożenia powodziowego.

4. Intensywny rozwój gospodarczy Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego implikuje znaczące w skali regionu zużycie zasobów wody, energii i paliwa.

Identyfikacja posiadanych i potencjalnych zasobów endogenicznych, ale także zagrożeń i barier wynikających z ich niewłaściwego wykorzystania, stanowi podstawę do odpowiedniego zaprogramowania kierunków rozwoju i może przyczynić się do trwałego i zrównoważonego rozwoju.

4. Zasoby endogeniczne Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego

Na terenie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego występuje duże zróżnicowanie zasobów endogenicznych, co ma wpływ na kształtowane przez poszczególne jednostki różnorodne profile społeczno-gospodarcze. Za *Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego Wrocławia* można wyróżnić następujące pasma aktywności społeczno-gospodarczej, łączące pod względem funkcjonalnym Wrocław z pozostałym obszarem metropolitalnym:

1. Południowo-Zachodnie Pasma Aktywności Gospodarczej, które łączy Wrocław ze strefą rozwoju gospodarczego w gminie Kobierzyce (strona południowa) oraz z dopiero rozwijającą się gospodarczo gminą Miękinia (strona zachodnia).

2. Centralne Pasma Aktywności Gospodarczej znajduje się pomiędzy Wrocławiem a Siechnicami i Oławą.

3. Pasma Północno-Wschodnie, rozwijane w kierunku Oleśnicy.

4. Centralne Pasma Mieszkalne znajdujące się między Wrocławiem a gminą Miękinia oraz gminą Siechnice.

5. Północne Pasma Mieszkalne w kierunku Obornik Śląskich.

6. Północno-Wschodnie Pasma Mieszkalne łączące Wrocław z Oleśnicą.

Spójność obszaru metropolitalnego jest istotna dla zrównoważonego rozwoju i poprawy jakości życia ludności. Powiązania funkcjonalne obszaru metropolitalnego występują w związku z rozproszeniem nie tylko zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, ale też innych obiektów infrastrukturalnych, jak np. lotniska (znajdującego się częściowo poza Wrocławiem), ujęcia wody oraz infrastruktury do jej uzdatniania, źródła energii elektrycznej, ciepłej i gazu czy elementów systemu unieszkodliwiania i składowania odpadów [*Studium uwarunkowań i kierunków...* 2010]. Do zachowania spójności i sprawnego funkcjonowania obszaru metropolitalnego niezbędne jest kontrolowane kształtowanie i planowanie rozwoju gospodarczego, społecznego, infrastrukturalnego oraz przestrzennego.

Wrocławski Obszar Metropolitalny cechuje wysoki potencjał intelektualny, w tym edukacyjny i naukowo-badawczy. Wrocław to jeden z ważniejszych polskich ośrodków akademickich, który przyciąga zarówno polskich, jak i zagranicznych studentów, przede wszystkim ze Wschodu. Równie duży jest potencjał kulturalny, jednak należy podkreślić, że instytucje kultury i sztuki zlokalizowane są przede wszystkim we Wrocławiu, który w 2016 r. zostanie Europejską Stolicą Kultury. Na terenie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego występuje bardzo duże zróżnicowanie pod względem stopy bezrobocia. Najniższe bezrobocie występuje w powiatach wrocławskim (4,5%) oraz mieście Wrocław (5%), podczas gdy najwyższe, w gminie Wołów, jest czterokrotnie wyższe i dotyczy jednej piątej mieszkańców. Osoby pozostające bez pracy, ich możliwości i umiejętności, stanowią niewykorzystany potencjał endogeniczny metropolii. Ważna jest aktywizacja tej części społeczeństwa w celu zapewnienia lepszej jakości życia mieszkańcom metropolii.

Na terenie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego występuje bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne w rozmieszczeniu zasobów ekonomicznych. Należy podkreślić, że już od wielu lat można zaobserwować pozytywne zmiany w strukturze sektorowej. Od 1995 r. następuje spadek zatrudnienia w przemyśle, natomiast odnotowuje się jego systematyczny wzrost w usługach i handlu [*Bank Danych Lokalnych ...* 2013]. Nowoczesne inwestycje i innowacyjne przedsiębiorstwa koncentrują się przede wszystkim we Wrocławiu. Powiaty oleśnicki czy oławski opierają swoją gospodarkę na przemyśle, natomiast w powiecie trzebnickim prawie 30% ludności zatrudniona jest w rolnictwie. To zróżnicowanie gospodarek lokalnych może służyć wypracowaniu specjalizacji przez poszczególne jednostki przestrzenne i osiągnięciu efektu synergii dzięki współpracy w ramach obszaru metropolitalnego.

Ważną rolę w rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego odgrywają czynniki ekologiczne. Znaczące przekształcenia spowodowane działalnością przemysłową powodują realne zagrożenie przekroczenia norm emisji zanieczyszczeń, co znacząco wpłynie na jakość życia mieszkańców [*Strategia rozwoju ...* 2013]. Poważną barierę w rozwoju niektórych obszarów metropolii stanowi także zagrożenie powodziowe, które uniemożliwia zagospodarowanie części terenów metropolii. Ponadto część obszaru Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, jak np. doliny

rzeczne oraz obszary najlepszych gleb, objęta jest ochroną w ramach sieci NATURA 2000.

Istotnym czynnikiem endogenicznym jest również poziom zagospodarowania infrastrukturalnego. Wrocław jest ważnym węzłem komunikacyjnym, leży bowiem na przecięciu trzech dróg międzynarodowych, posiada dwie główne stacje kolejowe, dwie przystanie rzeczne oraz międzynarodowy port lotniczy [*Urban Policy Reviews...* 2011, s. 167]. W ostatnich latach jakość infrastruktury uległa znaczącej poprawie. Zrealizowane zostały lub są w trakcie budowy Autostrada Obwodnica Wrocławia (A8) oraz Wschodnia Obwodnica Wrocławia. Realizacja tych projektów wpłynie na jakość życia mieszkańców i poprawi dostępność metropolii. Jednak poważnym zagrożeniem w spójnym rozwoju obszaru metropolitalnego jest brak jednolitego, spójnego systemu komunikacyjno-transportowego. Transport wewnątrzaglomeracyjny, w tym przede wszystkim rozwój komunikacji zbiorowej, jest warunkiem niezbędnym do prawidłowego funkcjonowania obszaru jako całości. Rozwijana sieć dróg rowerowych jest niespójna, natomiast potencjał kolei w transporcie wewnątrz metropolii pozostaje niezauważony. Obok rozwiązań komunikacyjnych wewnątrz metropolii istotne jest dobre połączenie komunikacyjne Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego z innymi ważnymi miastami w Polsce, w tym przede wszystkim ze stolicą.

Wskazane wyżej elementy mają swoje odzwierciedlenie w strukturze przestrzennej Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. Niespójny układ przestrzenny, zróżnicowane budownictwo mieszkaniowe i rekreacyjne na obrzeżach, niedostosowanie infrastruktury transportu indywidualnego i zbiorowego do potrzeb ludności sprawiają, że przestrzeń metropolii jest chaotyczna, a niewielki stopień rozprzestrzeniania się korzyści z nowych inwestycji powoduje narastanie dysproporcji [*Strategia rozwoju...* 2013].

Wrocławski Obszar Metropolitalny jest niewątpliwie wewnętrznie związany układem funkcjonalnym. Świadczą o tym m.in. dojazdy mieszkańców, ze wszystkich części obszaru do pracy, szkoły czy na studia do Wrocławia, którzy korzystają także z dostępnych we Wrocławiu usług. Z drugiej strony strefy handlu detalicznego rozwinęły się poza Wrocławiem, co powoduje, że mieszkańcy Wrocławia korzystają z usług oferowanych przez inne gminy, a przedsiębiorstwa skoncentrowane w gminach Długołęka i Kobierzyce zatrudniają mieszkańców Wrocławia [*Studium uwarunkowań i kierunków...* 2010]. Jak wykazano powyżej, Wrocławski Obszar Metropolitalny ma wszelkie predyspozycje do rozwoju opartego na zasobach endogenicznych. Konieczne są jednak inwestycje ogólnometropolitalne, które podniosą poziom życia mieszkańców, przyczynią się do wzrostu przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, a w przyszłości mogą zaowocować efektem synergii w rozwoju lokalnym.

5. Kierunki rozwoju lokalnego

Zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* głównym kierunkiem rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego jest wzmocnienie jego funkcji metropolitalnych poprzez realizację takich działań, jak: stworzenie oferty inwestycyjnej wysokiej jakości, rozwój zaplecza dla różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych, rozwój podstawowego zaplecza dla gospodarki opartej na wiedzy, stworzenie kompleksowej oferty mieszkaniowej oraz spójne planowanie przestrzenne dla całego obszaru metropolitalnego.

W celu realizacji powyższych funkcji należy przede wszystkim stworzyć spójny system zarządzania obszarem. Niezbędna jest realizacja planowania przestrzennego na poziomie metropolii, uwzględniającego takie zjawiska jak suburbanizacja i powiązania funkcjonalne wewnątrz obszaru metropolitalnego, a jednocześnie realizującego zasady ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju. Poprzez zaplanowany, systematyczny rozwój obszarów mieszkaniowych oraz obszarów aktywności gospodarczej można zapobiec zjawisku niekontrolowanego rozprzestrzeniania się tych obszarów, a jednocześnie zapewnić odpowiedni poziom życia mieszkańców. Ponadto, w celu zapobiegania polaryzacji regionu, istotna jest budowa policentrycznej struktury Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju i specjalizacji miast na tym terenie, wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami, różnorodną specjalizację poszczególnych jednostek przestrzennych czy integrację obszarów doliny Odry [*Plan zagospodarowania przestrzennego...* 2002]. Wzrost powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi jednostkami Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego umożliwi im osiągnięcie wysokiej specjalizacji, a komplementarność ich gospodarek może przyczynić się do osiągnięcia znacznych korzyści ekonomicznych i społecznych całego obszaru [Smętkowski, Jałowiecki, Gorzelak 2009, s. 21]. W zakresie zasobów infrastruktury przyszłym kierunkiem rozwoju jest zintegrowanie poszczególnych systemów transportowych w celu osiągnięcia spójnej i pokrywającej obszar całej metropolii komunikacji, zwiększając tym samym dostępność obszaru. Obok skomunikowania wewnętrznego istotne jest także powiązanie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego z ważnymi miastami w Polsce, przede wszystkim z Warszawą, oraz z zagranicą, np. z Berlinem.

Najistotniejsze wydaje się jednak zintegrowanie wszystkich jednostek wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego i całościowe ujęcie metropolii jako wyodrębnionej jednostki przestrzennej. Ponadto, w celu opracowania strategii i kierunków rozwoju metropolii, konieczne są stworzenie statystyki dotyczącej całości obszaru, określenie zakresu i właściwości współpracy pomiędzy poszczególnymi jednostkami terytorialnym wchodzącymi w jego skład oraz analiza siły i jakości powiązań funkcjonalnych. Wszystkie działania opisane powyżej okażą się celowe, gdy zostaną zrealizowane dla całego obszaru i tylko wówczas będą służyły poprawie jakości życia oraz przyczyniały się do rozwoju lokalnego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego.

6. Zakończenie

Zasoby endogeniczne Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego są zróżnicowane jakościowo i przestrzennie, co przejawia się m.in. w występowaniu dysproporcji w jego rozwoju. Zaproponowane kierunki działań, a zwłaszcza wyodrębnienie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego jako jednostki przestrzennej i rozpatrywanie obszaru jako całości, a nie z punktu widzenia poszczególnych jednostek, może przyczynić się do zniwelowania tych dysproporcji. Identyfikacja posiadanych zasobów endogenicznych oraz ich potencjału z pewnością będzie miała wpływ na rozwój obszaru. Specjalizacja poszczególnych jednostek przestrzennych, a przede wszystkim współpraca pomiędzy nimi, może zaowocować uzyskaniem efektu synergii i w rezultacie wzrostem konkurencyjności metropolii. Wiele jednostek Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego ma już wykształcone profile społeczno-gospodarcze, które wystarczy dostrzec i rozwinąć. Zrealizowano także liczne inwestycje infrastrukturalne, które jednak wymagają integracji w spójny system transportowy metropolii. Wrocławski Obszar Metropolitalny ma olbrzymi potencjał, ale jednocześnie wiele inwestycji wymaga wdrożenia w życie. Realizując poszczególne zadania, należy jednak pamiętać o celu i wynikach, jakie powinny przynieść: podniesienie poziomu życia ludności lokalnej, rozwój lokalny oraz poprawa lokalnego ekosystemu.

Literatura

- Brol R., *Rozwój regionalny – zakres pojęciowy*, [w:] *Metody oceny rozwoju regionalnego*, red. D. Strahl, Wyd. AE, Wrocław 2006.
- Brol R., *Zarządzanie rozwojem lokalnym – studium przypadków*, Wyd. AE, Wrocław 1998.
- Canzanelli G., *Overview and learned lessons on local economic development. Human Development, and Decent Work*, ILO Working Papers, Geneva 2001 (za: Andy Pike, Andrés Rodríguez-Pose & John Tomaney (2007) *What Kind of Local and Regional Development and for Whom?*, *Regional Studies*, 41:9, 1253-1269, DOI: 10.1080/00343400701543355).
- Chądryński J., *Nowe koncepcje rozwoju – w kierunku rozwoju lokalnego*, [w:] J. Chądryński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu.pl, Warszawa 2007.
- Kogut-Jaworska M., *Instrumenty interwencjonizmu w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, CeDeWu, Warszawa 2008.
- Kogut-Jaworska M., Szewczuk A., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
- Lackowska M., *Zarządzanie obszarami metropolitalnymi w Polsce. Między dobrowolnością a imperatywem*, Wyd. UW, Warszawa 2009.
- Parysek J.J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wyd. UAM, Poznań 1997.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2000.

Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego 2002. Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne, Wrocław 2002.

Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G., *Regional and Local Studies. Special Issue 2009* ISSN 1509–4995 *Metropolitan areas in Poland – diagnosis and recommendations* (dostęp: http://www.studreg.uw.edu.pl/pdf/spec_2009/3_Smetkowski.pdf).

Strategia rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, Urząd Marszałkowski, Wrocław 2013.

Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego Wrocławia, Rada Miejska Wrocławia, Wrocław 2010.

Urban Policy Reviews: Poland 2011, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097834-en>.

Wisła R., Sierotowicz T., *Local labor resources and their competitiveness*, [w:] *Capability to social Progress in Poland's regions*, ed. D. Tomczak, WUP, Warsaw 2011.

DEVELOPMENT OF WROCLAW METROPOLITAN AREA BASED ON THE ENDOGENOUS RESOURCES – CHOSEN ASPECTS

Summary: In times of the intensive network connections and international cooperation, more and more attention is paid to the development of the metropolis (called “the growth pole”), which is the driving force of the regional and national economy. Wrocław Metropolitan Area is one of the most important metropolises in Poland. The identification of the endogenous resources is essential in the process of local development. The aim of this paper is to analyze selected endogenous resources of Wrocław Metropolitan Area in the context of the future directions in his development.

Keywords: local development, endogenous resources, metropolis, Wrocław Metropolitan Area.